

'దిగుమతుల ప్రతిష్ఠాపన.. ఎగుమతుల ప్రోత్సాహం'

భారతదేశం-విదేశీ వర్తక విధానం

వర్తక విధానం: ఒక దేశ విదేశీ వర్తకానికి సంబంధించి ఆ దేశ ప్రభుత్వం ఆచలించిన పద్ధతులను, నియమ నిబంధనలను 'వర్తక విధానం' తెలియజేస్తుంది.

ప్రపంచ దేశాలు రెండు రకాల వర్తక విధానాలు పాటిస్తాయి.

1. రక్షణాత్మక వర్తక విధానం
  2. స్వేచ్ఛా వ్యాపార విధానం
- ▶ ఎలాంటి విదేశీ వర్తకాన్ని కలిగి ఉండని దేశాన్ని 'అటార్ని', 'లేదా క్లౌడ్ ఎకానమీ' అంటారు.
  - ▶ భారతదేశం - విదేశీ వర్తక విధానం
  - ▶ భారతదేశం అవలంబించిన విదేశీ వర్తక విధానాన్ని వివిధ దశల వారీగా విభజించవచ్చు.

1950-80

- ▶ ఈ దశలో భారతదేశం 'రక్షణాత్మక విదేశీ వర్తక విధానం' అవలంబించింది. ఇందులో మూడు ముఖ్యంగాలుంటాయి.
- ఎ. దిగుమతులపై ఆంక్షలు విధించడం
- బి. దిగుమతుల ప్రతిష్ఠాపన విధానం
- సి. ఎగుమతుల ప్రోత్సాహ విధానం
- ▶ స్వాతంత్ర్యానంతరం మొదట ఆహార కొరతను అధిగమించడానికి వాటిని దిగుమతి చేసుకోవడం, భారీ- మౌలిక పరిశ్రమల స్థాపన కోసం మూలధన వస్తువులను దిగుమతి చేసుకోవడం ఎక్కువగా ఉండేది. కానీ దిగుమతులకు సరిపడా ఎగుమతులు చేయలేకపోవడం వల్ల దేశ ఖజానాలో ఉన్న విదేశీ మారక ప్రస్తు నిల్వలు భారీగా తగ్గిపోయాయి.

- ▶ డిశ్ 1956- 57 నుంచి దిగుమతులపైనే కఠినమైన ఆంక్షల విధానాలు ప్రారంభించారు. ఉదా: Licencing Quota)

1950-80

- ▶ 2000-01లో 714 అంకాలు, 2001-02లో 715 అంకాలపై, దిగుమతులపై పరిమితి తగ్గించడం ప్రారంభించారు. ప్రత్యేక ఆర్థిక మండల (SEZ-Special Economic Zones) ఏర్పాటు ప్రారంభించబడింది.

EXIM Policy (2002-2007)

- ▶ 2004లో అర్ధవర్షం నాటికి విదేశీ వర్తక విధానాన్ని నిలిపివేయబడింది. వ్యవసాయ ఉత్పత్తులు, చిన్న తరహా పరిశ్రమల ఉత్పత్తులు, వస్త్రాలు, ముత్యాలు, ఎలక్ట్రానిక్ పరికరాలు ఎగుమతులు పెంచాలనే లక్ష్యంతో ఈ విధానం ప్రవేశపెట్టారు.

Foreign Policy (2004-09)

- ▶ విదేశీ వర్తక విధానాన్ని ప్రతి ఐదు సంవత్సరాలకు ఒకసారి అంతకు ముందున్న EXIM Policy స్థానంలో 2004 నుంచి ప్రారంభించారు.

2009 నాటికి కింది లక్ష్యాలు సాధించి ఉంటారు.

- ఎ. ప్రపంచ వాణిజ్యంలో భారతదేశ విదేశీ వాణిజ్య వాల్యూమ్ 1.5 శాతానికి పెంచాలి.
- బి. భారతదేశ ఎగుమతుల విలువను 200 US బిలియన్ డాలర్లకు పెంచాలి.

EXIM Policy (2004-09)

- 1. Serve From India
- ఎ. రెండోసారి ఎగుమతులు, దిగుమతులు చేసేటప్పుడు చెల్లించవలసిన సుంకం నుంచి మినహాయించి పొందడానికి 2004 కంటే ముందు DEP (Duty Entitlement Pass Book) పథకం ప్రవేశపెట్టారు.

EXIM Policy

- 1. దిగుమతులపై సుంకాలు తగ్గించడం (ప్రారంభమైంది)
- 2. Second Hand Goodsను దిగుమతి

చేసుకోవడం అనుమతించబడింది.

3. ఎక్కువ మూలధన వస్తువులను OGL (Open General Licence) కింద ఉంచి Licencing, Certificate, Clearance లుగా సరళీకరించి దిగుమతి చేసుకునే వెసులుబాటు కల్పించారు.
4. రిజిస్టర్డ్ ఎగుమతిదారులకు మూలధన వస్తువులను దిగుమతి చేసుకునే వెసులుబాటు కల్పించారు.
5. ఎగుమతి చేసే వస్తు సేవల ఉత్పత్తి కోసం అవసరమైన సాంకేతిక పరిజ్ఞానం దిగుమతులు సరళీకరించారు.
6. ఎగుమతులను ప్రోత్సహించడానికి Export House, Trading House, star Trading House మొదలైనవి ఏర్పాటు చేశారు. పై చర్యల ఫలితంగా 1985 నుంచి 1991 మధ్యలో దిగుమతులు విపరీతంగా పెరిగాయి. కానీ ఎగుమతులు అనుకున్న విధంగా పెరగకపోవడం వల్ల 1991 నాటికి చెల్లింపుల శిష్టం సమస్య BOP Crisis) ఏర్పడింది.

EXIM Policy (1992-97)

1. 1991 ఆర్థిక సంస్కరణల ప్రవేశం అనంతరం ప్రవేశపెట్టారు.
2. ఇందులో విదేశీ వర్తకానికి సంబంధించి Licencing, Certificate, Clearance వంటి విధానాలు రద్దయ్యాయి.
3. దిగుమతులపై సుంకాలు కస్టమ్స్ డ్యూటీ భారీగా తగ్గించారు. 1996లో 6,000 మైగా వస్తువులపై దిగుమతి సుంకాలు తొలగించారు.
4. Export Led వృద్ధిని సాధించాలి
5. Look East Policy నివారణాన్ని నాటి భారత ప్రధాని పీవీ నరసింహారావు ఇచ్చారు.

EXIM (1997-2002)

- ▶ 2000-01లో 714 అంకాలు, 2001-02లో 715 అంకాలపై, దిగుమతులపై పరిమితి తగ్గించడం ప్రారంభించారు. ప్రత్యేక ఆర్థిక మండల (SEZ-Special Economic Zones) ఏర్పాటు ప్రారంభించబడింది.

EXIM Policy (2002-2007)

- ▶ 2004లో అర్ధవర్షం నాటికి విదేశీ వర్తక విధానాన్ని నిలిపివేయబడింది. వ్యవసాయ ఉత్పత్తులు, చిన్న తరహా పరిశ్రమల ఉత్పత్తులు, వస్త్రాలు, ముత్యాలు, ఎలక్ట్రానిక్ పరికరాలు ఎగుమతులు పెంచాలనే లక్ష్యంతో ఈ విధానం ప్రవేశపెట్టారు.

Foreign Policy (2004-09)

- ▶ విదేశీ వర్తక విధానాన్ని ప్రతి ఐదు సంవత్సరాలకు ఒకసారి అంతకు ముందున్న EXIM Policy స్థానంలో 2004 నుంచి ప్రారంభించారు.

2009 నాటికి కింది లక్ష్యాలు సాధించి ఉంటారు.

- ఎ. ప్రపంచ వాణిజ్యంలో భారతదేశ విదేశీ వాణిజ్య వాల్యూమ్ 1.5 శాతానికి పెంచాలి.
- బి. భారతదేశ ఎగుమతుల విలువను 200 US బిలియన్ డాలర్లకు పెంచాలి.

EXIM Policy (2004-09)

- 1. Serve From India
- ఎ. రెండోసారి ఎగుమతులు, దిగుమతులు చేసేటప్పుడు చెల్లించవలసిన సుంకం నుంచి మినహాయించి పొందడానికి 2004 కంటే ముందు DEP (Duty Entitlement Pass Book) పథకం ప్రవేశపెట్టారు.

EXIM Policy

- 1. దిగుమతులపై సుంకాలు తగ్గించడం (ప్రారంభమైంది)
- 2. Second Hand Goodsను దిగుమతి

Export Promotion 'ను ఏర్పాటు చేశారు.

2. Focus Product Scheme
ఈ పథకం కింద 6 రకాల వస్తువులను ఎగుమతి చేసే వారికి 10 శాతం సుంకం రాయితీ లభిస్తుంది.
- ఎ. మత్స్య ఉత్పత్తులు
2. తోలు ఉత్పత్తులు
3. చేతి వస్తుల ఉత్పత్తులు
4. స్టేషనరీ ఉత్పత్తులు
5. ఆగ్ని ఉత్పత్తులు, బాణా సంచాలు

3. Focus Market Scheme

గర్భించిన 49 దేశాలకు భారత్ నుంచి చేసే ఎగుమతులపై 10 శాతం సుంకం రాయితీ లభిస్తుంది.

4. Traget Plus Scheme

నిర్దేశించిన లక్ష్యం కంటే 20 శాతం ఎక్కువ ఎగుమతులు చేసే వారికి 10 శాతం సుంకం రాయితీ లభిస్తుంది.

5. విశేష క్షేత్ర ఉపబేజ్ యోజన

వ్యవసాయ, ఉద్యానవన, గ్రామీణ పరిశ్రమల ఉత్పత్తుల ఎగుమతులను ప్రోత్సహించడానికి ఈ పథకం తీసుకొచ్చారు. 2007-08లో దీని మూడు క్షేత్ర ఉపబేజ్ గ్రామీణ యోజనగా మార్చారు.

Foreign Trade Policy (2009-2014)

లక్ష్యాలు :

1. ప్రతి సంవత్సరం ఎగుమతుల్లో 25 శాతం వృద్ధి చేయాలి
2. 2014 నాటికి 2009లో ఉన్న ఎగుమతుల విలువను రెట్టింపు చేయాలి.
3. 2020 నాటికి ప్రపంచ వాణిజ్యంలో ఇండియా వాల్యూమ్ 3 శాతానికి పెంచాలి.

అమలు విధానం

1. Focus Product Scheme కింద ఉన్న 10 శాతం ఎగుమతి రాయితీలను 13 శాతానికి పెంచాలి.
2. Focus Market Schemeలో భాగంగా ఉన్న 49 దేశాలకు అదనంగా మరో 26 దేశాలు చేర్చారు. (49+26=75 దేశాలు)
3. ఇండియా నుంచి చేసే ఎగుమతుల హాస్యలను 5 రకాలగా విభజించారు.
4. DEP పథకాన్ని 2010 వరకు కొనసాగించాలి
5. Serve From India, Target plus Scheme, KUGUY పథకాలను కొనసాగిస్తారు.

Foreign Trade Policy (2015-2020)

- దీన్ని 2020 నుంచి 2022 వరకు పాడిగించారు. - 2022లో భారతదేశం UAE, ఆస్ట్రేలియాతో స్వేచ్ఛా వాణిజ్య ఒప్పందాలపై సంకటం చేసింది.

లక్ష్యాలు

1. 2013-14లో భారతదేశం ఎగుమతుల విలువ 465- US బిలియన్ డాలర్లు. దీన్ని 2020 నాటికి 900 US బిలియన్ డాలర్లకు పెంచాలి.
2. 2013-14లో ప్రపంచ వాణిజ్యంలో ఇండియా వాల్యూమ్ 2 శాతం, దీన్ని 2020 నాటికి 3.5 శాతానికి పెంచాలి.

3. WTOతో సంబంధం లేకుండా Bilateral, Multilateral ప్రాంతీయ వాణిజ్య ఒప్పందాలను చేసుకోవాలి.

4. భారత్ విదేశీ వర్తకాన్ని విస్తరించుకోవాలి

5. Make In India, Skill India, Digital India వంటి పథకాలకు ఊతమిస్తాలి.

అమలు విధానం

1. ప్రాంతీయ వ్యాపారం: భారతదేశం ఎగుమతులు చేసే దేశాలను 8 ప్రాంతాలుగా విభజించి ఎగుమతులపై ప్రాంతాన్ని బట్టి రాయితీలు అందించాలి.
1. USA, EU ప్రాంతం
2. SAARC దేశాలు
3. Asian దేశాలు
4. North Asian దేశాలు
5. రష్యా
6. లాటిన్ అమెరికా
7. చైనా
8. జపాన్

6. గత 2 సంవత్సరాల ఎగుమతుల విలువ సామర్థ్యాన్ని బట్టి ఎగుమతిదారులకు హాండా ఇవ్వబడింది.

7. ఎగుమతులను ప్రోత్సహించడానికి కింది ఎగుమతి ఊపిరిని ఏర్పాటు చేస్తారు.

1. 100% Export Oriented Units
2. Software Technology Park
3. BioTechnology Park
4. Electronic Hardware Technology Park
5. MEIS (Merchandised Exports from India Scheme

గతంలో ఉన్న కింది పథకాలను ఇందులో విలీనం చేశారు.

1. FPS-Focus Product Scheme
2. FMS-Focus Market Scheme
3. MLFPS-Market Linked Focus Product Schem
4. Target Plus Scheme
5. VKGUY-Visesha Krishi Grameena Udyog Yojana
6. AIIS-Agriculture infrastructure incentive scrips

▶ దీని కింద ఉత్పత్తి సేవా సంస్థలకు 5 శాతం

గ్రూప్ ప్రత్యేకం

ఎకానమీ

ఇవ్వబడుతుంది. దీన్ని కస్టమ్స్ సుంకాలు, ఎక్సైజ్ సుంకం, సేవా పన్ను చెల్లించుకుంటున్న ఉపయోగించుకోవచ్చు.

- ▶ WTO నిబంధనలకు అనుగుణంగా నడుచుకోవడానికి trade council, national committee on trade facilitationను ఏర్పాటు చేయాలని ప్రతిపాదించారు.

▶ ఈ పథకం కింద భారత్ నుంచి ఎగుమతులు చేసే దేశాలను 3 రకాలుగా విభజించారు.

1. Traditional దేశాలు (80 దేశాలు)
2. Emerged దేశాలు (199 దేశాలు)
3. ఇతర దేశాలు (70 దేశాలు)

5. SEIS (Service Export from India Scheme

గతంలో ఉన్న Serve from India స్థానంలో ప్రవేశపెట్టబడింది. 5 శాతం duty scrips సౌకర్యం దీనికి కూడా వస్తుంది.

6. EPGC (Export Promotion Capital Good)

ఈ పథకం కింద మూలధన వస్తువులను దిగుమతి చేసుకోని సుంకం రాయితీ పొంది, వస్తు సేవలను ఉత్పత్తి చేసే రానున్న 6 సంవత్సరాలలో పొందిన సుంకం రాయితీకి 6 రెట్లకు సమానమైన వస్తు సేవలను ఎగుమతి చేయవలసి ఉంటుంది. దీన్ని Export obligation అంటారు. పాలీలో EPGC కింద ఉన్న Export obligationను 25 శాతం తగ్గించారు.

7. MSME (Micro Small Medium Enterprises)ల నుంచి ఎగుమతిదారులకు వడ్డీ రాయితీ అందిస్తూ పరతి సౌకర్యం కల్పిస్తారు.

8. Ease of doing Businessను మెరుగుపరచడానికి Online filling of documents కి అవకాశం కల్పించారు.

9. డిఫెన్స్, మిలటరీ, ఎయిర్ ఫోర్స్, అణు విద్యుత్ క్షేత్ర సంబంధించిన తప్పనిసరి ఎగుమతుల కొరతను 18 నెలల నుంచి 24 నెలలకు పెంచారు.

▶ 2015-20 పాలీసీ 3 అంకాలను విస్తరించారు.

1. విదేశీ పర్యాటక రంగాన్ని ప్రోత్సహించేందుకు సరైన విధానం లేదు.
2. MSMEలకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వలేదు.
3. ఎగుమతులను ప్రోత్సహించే, సౌకర్యాలు కల్పించే సంస్థలకు అంత ప్రాధాన్యం ఇవ్వలేదు.

వడ్డీ సమానీకరణ పథకం

ఎగుమతిదారులకు ఎగుమతి చేసే ముందు, తర్వాత రూపాయి ఎగుమతి క్రెడిట్ లపై బ్యాంకులు విధించే వడ్డీ రేట్లలో ప్రయోజనం చేకూర్చేందుకు ఈ పథకం రూపొందించారు.

పథకాన్ని పాడిగిస్తున్నప్పుడు 2021, అక్టోబర్ 1 నుంచి సబ్ వెస్టర్న్ రేట్లు కూడా తగ్గించబడ్డాయి.

*జీనియస్ పబ్లికేషన్స్ సౌజన్యంతో..

▶ దీని కింద ఉత్పత్తి సేవా సంస్థలకు 5 శాతం

విద్య, ఉద్యోగ సమాచారం

హిందుస్థాన్ షిప్ యార్డ్ లో...

హిందుస్థాన్ షిప్ యార్డ్ లిమిటెడ్ లో కింది ఖాళీల భర్తీకి ప్రకటన విడుదలైంది.

- మొత్తం ఖాళీలు: 57
- పోస్టులు: డిప్యూటీ జనరల్ మేనేజర్, మేనేజర్, డిప్యూటీ మేనేజర్, మెడికల్ ఆఫీసర్, సీనియర్ అడ్మినిస్ట్రేటర్, కన్సల్టెంట్ తదితరాలు
- విభాగాలు: లీగల్, సీఎస్, ఫైర్ అండ్ సేఫ్టీ, సబ్ మెరిన్, హెచ్ఆర్, ఇంజనీరింగ్ తదితరాలు
- దరఖాస్తు: వెబ్సైట్ లో
- చివరితేదీ: నవంబర్ 20
- వెబ్సైట్: <https://www.hslvizag.in>

సిడీ బి...

స్కాల్ ఇండస్ట్రీస్ డెవలప్ మెంట్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా (సిడీ బి)లో కింది పోస్టుల భర్తీకి ప్రకటన విడుదలైంది.

- మొత్తం ఖాళీలు: 22
- పోస్టులు: కన్సల్టెంట్ క్రెడిట్ అనలిస్ట్, అకౌంట్స్ అండ్ ట్యూట్స్ కన్సల్టెంట్
- దరఖాస్తు: ఆన్లైన్ లో
- చివరితేదీ: అక్టోబర్ 10
- వెబ్సైట్: <https://www.sidbi.in>

బిఎస్సీ నర్సింగ్ ప్రవేశాలు

రాష్ట్రంలోని ప్రభుత్వ ప్రైవేట్ నర్సింగ్ కాలేజీల్లో కనీసం కోటా సీట్ల భర్తీకి కాలేజీ నారాయణరావు యూనివర్సిటీ ఆఫ్ హెల్త్ సైన్స్ ప్రకటన విడుదల చేసింది.

- కోర్సు: బీఎస్సీ (నర్సింగ్)
- కాలవ్యవధి: నాలుగేండ్లు
- అర్హతలు: కనీసం 45 శాతం మార్కులతో ఇంటర్ (టైటిల్) లేదా తత్సమాన కోర్సు ఉత్తీర్ణత. టీజీ ఈఎస్సీఎల్-2024 స్కోర్
- దరఖాస్తు: ఆన్లైన్ లో
- చివరితేదీ: అక్టోబర్ 14
- వెబ్సైట్: <http://https://www.knruhs.telangana.gov.in>

ఆన్లైన్ లో స్టడీ మెటీరియల్

పోటీ పరీక్షల ప్రత్యేకం

- గ్రూప్స్: ఉద్యమ చరిత్ర, ఆధునిక భారతదేశ చరిత్ర కోసం పై క్యాంపస్ కోర్సు సాఫ్ట్ చేయండి.

భారత సైన్యం చేపట్టిన 'ఆపరేషన్ గుడ్ విల్' ఎటువంటి కార్యక్రమం?

క్షిపణులు

1. కింది వాటిలో SAM-Surface Air Missileను గుర్తించండి.
  - ఎ) త్రిశూల్ బి) బ్రహ్మాసూన్
  - సి) ప్యూట్రి డి) అస్మి
2. కింది వాటిలో ట్యాంక్ టెస్టింగ్ క్షిపణి కానిది?
  - ఎ) ప్రహారీ బి) హవాహ్-2
  - సి) అబ్బూర్ డి) అగ్ని
3. భారత రక్షణ, పరిశోధన సంస్థ ఏర్పాటు చేసిన సంవత్సరం?
  - ఎ) 1982 బి) 1958
  - సి) 1985 డి) 1952
4. బ్రహ్మాసూన్ క్షిపణి కార్యక్రమంలో భాగంగా కింది ఏ తరహా క్షిపణులు అభివృద్ధి చేస్తున్నారు?
  - ఎ) యాభోంత్ బి) బలార్
  - సి) కె-15 డి) సాగరిక
5. కింది వాటిలో Intermediate Range Ballistic Missile (IRBM)?
  - ఎ) ప్యూట్రి బి) అగ్ని-3
  - సి) అగ్ని-5 డి) సాగరిక
6. భారత్ లో ఉపరితలం నుంచి గగనతలానికి ప్రయోగించే క్షిపణులు అభివృద్ధి రూపొందించిన తొలి కార్యక్రమం?
  - ఎ) ప్రాజెక్ట్ వెలియంట్ బి) ప్రాజెక్ట్ డెవిల్
  - సి) ఎ, బి డి) ప్రాజెక్ట్ ఇండిగో
7. కింది వాటిలో సముద్ర నిర్ణేత క్షిపణి అభివృద్ధి కార్యక్రమంలో భాగంగా రూపొందిన క్షిపణి?
  - ఎ) ప్యూట్రి బి) అగ్ని-2
  - సి) అగ్ని-4 డి) నాగ్
8. భారత సైన్యం తమ యుద్ధ సన్నద్ధతా పరీక్షల కోసం రుద్ద ఆక్రోడ్ విన్యాసాలను ఎప్పుడు చేపట్టింది?
  - ఎ) 2012, ఏప్రిల్ బి) 2012, మే
  - సి) 2012, జూన్ డి) 2012, జూలై
9. దీర్ఘదూర భూతలం నుంచి గగనతలం క్షిపణి బలార్-8ను గగనతలం క్షిపణి రక్షణ వ్యవస్థలో భాగంగా భారత్ లో పాటు ఏ దేశం సంయుక్తంగా అభివృద్ధి చేస్తున్నాయి?
  - ఎ) రష్యా బి) ఫ్రాన్స్

10. ఘన ఇంద్రనాన్ని వినియోగించుకొని భూతలం నుంచి భూతలానికి ప్రయోగించే ప్రహారీ క్షిపణి పరిధి?
  - ఎ) 75 km బి) 150 km
  - సి) 225 km డి) 300 km
11. సైనిక బలంగా ప్రత్యేక అధికారాల చట్టాన్ని మొదట మణిపూర్ లో అమలు చేసిన సంవత్సరం?
  - ఎ) 1979 బి) 1980
  - సి) 1981 డి) 1982
12. కింది ఏ విన్యాసాలను భారత్, అమెరికా 2005 నుంచి సంయుక్తంగా నిర్వహిస్తున్నాయి?
  - ఎ) ఆకోక చక్ర బి) పరమేవీర చక్ర
  - సి) మహావీర చక్ర డి) వీర చక్ర
13. పశ్చిమ బెంగాల్ లో నక్సలైట్లను అణచివేయడానికి భారత్ నిర్వహించిన ఆపరేషన్?
  - ఎ) Operation Pawan బి) Operation Steeple Chase
  - సి) Operation Bluestar డి) Operation Viraat
14. కింది నావికాదళం రాష్ట్రంలో భారత సైనిక విభాగంలో లెఫ్టినెంట్ కల్వల్ హోదాకు తత్సమాన పాస్ లో?
  - ఎ) Wing Commander బి) Group Captain

20. భారత వైమానిక దళం శిక్షణా కేంద్రం ఎక్కడ ఉంది?
  - ఎ) చెన్నై బి) బెంగళూరు
  - సి) నాగ్ పూర్ డి) ఢిల్లీ
21. కింది వాటిలో భారత్ సాయుధ దళాలతో సంయుక్తంగా నిర్వహించబడని సంస్థ?
  - ఎ) The National Defence Academy బి) The Defence Services Staff College
  - సి) Counter Insurgency and Jungle Warfare School డి) The college of Defence Management
22. ఆపరేషన్ గుడ్ విల్ అనేది భారత్ సైన్యం చేపట్టిన ఏ తరహా కార్యక్రమం?
  - ఎ) మణిపూర్ లో మానవతా దృక్పథంతో చేపట్టిన కార్యక్రమం
  - బి) నాగాలాండ్ మానవతా దృక్పథంతో చేపట్టిన కార్యక్రమం